

УДК 377.35

КОМПЛЕКСНО-КОМАНДНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЗАЛІЗНИЧНИКІВ ЯПОНІЇ

Володимир Іванович Баглай,

Харківський професійний ліцей залізничного транспорту,

м. Харків, Україна

ORCID iD: orcid.org/0000-0002-6250-0938

Анотація

У статті висвітлюється досвід комплексно-командної фахової підготовки учасників перевізного процесу (машиніста високошвидкісного електропоїзда, начальника поїзда та поїзного диспетчера) у сучасному навчальному комплексі залізничного профілю японської високошвидкісної компанії. Визначено особливості та різновиди сучасних комплексних тренажерів-симуляторів, котрі відображають реальні вагони приміських і високошвидкісних поїздів з робочими місцями для машиніста, начальника поїзда, кондукторів. Зроблено висновок, що комплексна фахова підготовка всіх основних учасників перевізного процесу в японській високошвидкісній компанії має право на подальше вивчення та впровадження в Україні.

Ключові слова: *комплексно-командна фахова підготовка; майбутній залізничник; машиніст; начальник поїзда; поїзна бригада; диспетчер; тренажерний комплекс; імітатор кабіни машиніста; первинне навчання машиністів.*

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. 01 жовтня 1964 року у світовій залізничній практиці відбулася видатна подія – було відкрито рух поїздів на першій у світі швидкісній лінії «Сінкансен», на ділянці «Токіо – Осака». На сьогодні жоден з більше ніж 5 млрд. пасажирів, які користувалися послугами японських швидкісних залізничних магістралей, не загинув в наслідок інциденту чи залізничної катастрофи. В документах і масових публікаціях ЗМІ за минулі

понад півстоліття, у відповідних графах чинних звітів «гордо» значиться цифра «0».

Але, поряд з цим, деякі транспортні пригоди із різними наслідками відбувалися за часи експлуатації високошвидкісних поїздів на залізницях Японії. Зокрема, на аварійно зупиненому між станціями Таканасі і Кумагая перегоні високошвидкісному поїзді «Асахі-402» (що у перекладі з японської мови приблизно означає: «Вранішнє сонце») в результаті помилкових маніпуляцій машиніста з пристроями пульту управління, неоперативних дій начальника поїзду, поїзної бригади та диспетчера, який керував рухом потягів на відповідній ділянці, було допущено перепалювання контактної пластини струмоприймача моторного вагона і, відповідно, й контактного дроту мережі змінного струму з напругою 25 кВ. Внаслідок цього ексцесу «близько 350 пасажирів в дуже спекотний літній день були заблоковані майже на дві години у розжарених від сонця вагонах зупиненого поїзду. На щастя, серед визволених рятувальниками пасажирів ніхто серйозно не постраждав, але з нормального графіку роботи вийшло: 68 суміжних поїздів, було зірвано заплановані поїздки більше ніж 51 тис. пасажирів і загальний простій поїзду на лінії становив 7 год. 40 хв.» [1, с. 1]. І це – без урахування матеріальних збитків, нанесених зривом графіку руху тощо.

Дослідженням основних причин аварійної зупинки поїзда на перегоні було встановлено не тільки недостатню особисту підготовку окремих залізничників – учасників інциденту, але й відсутність взаємодії всієї поїзної бригади (*команди*) та поїзного диспетчера в екстремальних умовах, що й спонукало керівництво «Східної японської залізничної компанії» в наступний період часу розпочати створювати сучасні освітні навчальні центри з універсальними спеціалізованими аудиторіями, навчальними полігонами і майданчиками, а також корінним чином переглянути практику фахової підготовки персоналу, пов'язаного з рухом поїздів країни взагалі та безпекою пасажирів потягів, зокрема.

Аналіз досліджень і публікацій. Загальним проблемам упровадження швидкісного руху на теренах Укрзалізниці

приділили належну увагу дослідники П. Анісімов [2], В. Дикань [3], Н. Курган [4], А. Пегов [5]; проблеми розвитку дизайну високошвидкісних поїздів вивчали дослідники Т. Суворова, В. Мироненко [6]; досвід підготовки на навчальній базі в Німеччині фахівців для обслуговування швидкісних поїздів в РФ (машиністів електропоїздів типу «Сапсан» та «Алегро») висвітлила в своїй праці Я. Позолотчікова [7]; досвід навчання локомотивних бригад і поїзних диспетчерів у Франції вивчала Т.Н. Зайцева [8] й ін.

Водночас вивчення досвіду фахової підготовки залізничників Японії ще не стало предметом ретельних психолого-педагогічних досліджень.

Формування цілей статті. Мета дослідження – висвітлення особливостей комплексно-командної підготовки майбутніх фахівців для високошвидкісних поїздів в залізничних компаніях Японії з метою урахування їх при підготовці вітчизняних залізничників.

Виклад основного матеріалу. До 2000 року відповідному кандидату на посаду машиніста швидкісного поїзда «Сінкансен» для отримання чинної ліцензії, було достатньо пройти декілька письмових тестів і здати практичний іспит на знання певних пристроїв й обладнання у нерухомому поїзді. На той час, серед машиністів, експертів та залізничників взагалі була розповсюджена думка, що високий ступень комп'ютеризації поїзда «Сінкансен», значно спрощує управління ним у порівнянні зі звичними локомотивами та поїздами державних і приватних компаній.

Первинне навчання машиністів управлінню локомотивом проводилося на найпростіших тренажерах у вигляді екранів-дисплеїв, що імітують панораму об'єктів з кабіни машиніста під час руху поїзда. І це вважалося, в той період часу, достатнім для майбутнього керманича поїзду. Потім, у наступному періоді професійної діяльності, через рік роботи, машиніст проходив черговий курс підвищення кваліфікації за навчальною програмою тривалістю 24 години.

Безпосередній імпульс щодо створення сучасних комплексних тренажерів-симуляторів, котрі відображають реальні

вагони приміських і високошвидкісних поїздів з робочими місцями для машиніста, начальника поїзда, кондукторів і диспетчера надав вищезгаданий інцидент. Після цього «Східна японська залізнична компанія» у співпраці з компанією «Міцубісі Пресіжин» розробила і встановила у Головному освітньому центрі (м. Токіо) комплексний тренажер нового покоління із метою одночасного навчання всієї команди, задіяної у перевізному процесі: машиніста, начальника поїзда, поїзного диспетчера. Комплексний навчальний тренажер розташований у спеціальному закритому приміщенні загальною площею 300 м² і розрахований на вивчення будови пристроїв та технологій керування електропоїздами нового покоління серій Є5 та Є6 у штатних і аварійних ситуаціях. Швидкісні експresi цих двох серій («Сінкансен» і «Міні-Сінкансен»), призначені для обслуговування залізничних напрямків, різняться лише габаритними розмірами, а в іншому – оснащені ідентичними системами тягового приводу, управління, обладнанням кабін управління машиніста тощо (технічні характеристики локомотивів цих серій висвітлені у фаховому журналі «Залізничний транспорт» № 6, с. 65–66 за 2013 рік).

Тренажерний комплекс включає в себе:

- повномасштабну модель кабіни машиніста поїзда серії Є5 з внутрішнім обладнанням, практично тотожним тому, що розташовано у кабіні електропоїзда серії Є6;
- макет фрагмента пасажирського вагона цього поїзда з вхідним тамбуром, міжвагонним переходом, купе начальника поїзда з чинним комплектом діючої апаратури;
- робоче місце поїзного диспетчера з моніторами, пультами-маніпуляторами і засобами зв'язку;
- великого розміру розташований в залі дисплей, що відображає всім учасникам навчального процесу чинну поїзну ситуацію (обстановку) на віртуальному відрізку залізничної дільниці;
- робоче місце інструктора навчального процесу, який може задавати учням (поїзній бригаді) різні за складністю програми і режими підготовки чинного контингенту [5, с. 2].

Поряд з цим, на спеціальній платформі змонтований струмоприймач поїзда в натуральну величину, що може переводитися машиністом з пульта управління у підняте або опущене положення. В спеціальних апаратних шафах установлені прилади та обладнання, котрим оснащено тяговий рухомий склад поїздів серії Є5/Є6. Додатково у навчальній залі Центру розміщені передбачені нормативами оснащення рухомого складу: аварійні дробини, трапи, ізольовані штанги, пристрої заземлення, запасні частини та інструмент, за допомогою якого виконуються передбачені навчальною програмою практичні заняття-тренування. Також в залі встановлена й спеціальна колонка екстреного зв'язку з диспетчером і кнопкою аварійної зупинки поїзда (такі колонки встановлені вздовж реальної залізничної колії) через декілька сотень метрів одна від іншої на лінії «Сінкансен». У випадках небезпеки для руху поїзда або загрози життю людей з різних причин, залізничники або пересічні пасажери, які знаходяться на станційних платформах, можуть скористатися відповідною колонкою для подачі екстреного сигналу диспетчеру з метою негайної зупинки руху швидкісного поїзду.

Імітатор кабіни машиніста оснащений дисплеєм з високою роздільною здатністю на базі використання цифрової технології. Сама кабіна змонтована на спеціальному помості, що за допомогою спеціального серво-приводу здатна переміщуватися у повздовжньому напрямку горизонтальної площини, що дозволяє імітувати динамічні навантаження (динамічні реакції) виникаючі у процесі руху поїзду.

На думку японських спеціалістів, «з метою створення вестибулярних відчуттів, притаманних кожній людині, яка знаходиться у вагоні високошвидкісного поїзда, при його розгоні або сповільненні, достатньою є імітація початкового прискорення при збільшенні швидкості руху та відчуття негативного прискорення під час процесу гальмування, що й забезпечується відповідним тренажером поїзду» [5, с. 7].

Усі прилади і пристрої тренажера-поїзда серій Є5/Є6 об'єднані комп'ютерною системою управління, яка по ступеню

засвоєння учнями навчальної програми перелаштовується на нові режими роботи. Зокрема, можна закласти певний режим: роздільного (*індивідуального*) навчання машиніста, начальника поїзда і диспетчера; *навчання парами* машиніста і начальника поїзда, машиніста і диспетчера; *комплексне* – спільне навчання всієї команди: машиніста, начальника поїзда, поїзного диспетчера.

У процесі навчання спостерігається поступовий перехід від простих штатних випадків нормальної експлуатації рухомого складу до дій персоналу в аварійних ситуаціях і нестандартних умовах поїзної роботи. Тому, по мірі ускладнення навчальних завдань, у працівників поїзної бригади з'являється потреба підніматися на дах вагону, виконувати службові маніпуляції зі струмоприймачем, перемикачами обладнання в службових шафах тощо.

Доцільно зазначити, що для виконання пред'являються все більш складні й складні завдання із загального переліку ситуацій які відібрані керівництвом компанії спеціально, за «...результатами розслідування реальних транспортних пригод або змодельовані потужним комп'ютером» [5, с. 7], серед яких є і такі проблемні ситуації, що можуть виникнути не частіше ніж один раз в десятиліття.

За чинними правилами акредитації і ліцензування машиністів поїзду «Сінкансен», за дотримання яких переймається Міністерство землі, інфраструктури, транспорту і туризму Японії, в наші часи машиністом може стати кандидат, котрий щойно пройшов медичне обстеження стану здоров'я й який має необхідні психофізіологічні дані та успішно склав іспити з курсу помічника машиніста. Як правило, перед навчанням майбутнього машиніста поїзда «Сінкансен», претендент повинен мати певний стаж безаварійної роботи у звичних поїздах залізничної галузі, а також скласти чергові іспити та підтвердити свою кваліфікацію як машиніст.

У «Високошвидкісній залізничній компанії» Японії працює понад 350 машиністів, які приймаються до навчання у віці від 20

до 40 років і проходять спеціальні 6-ти місячні курси підвищення кваліфікації перед тим, як під керівництвом та контролем машиніста-інструктора стануть до виконання посадових обов'язків з управління високошвидкісним електропоїздом. Статистика компанії свідчить, що близько 70% слухачів-претендентів на посаду машиніста поїзда «Сінкансен» успішно завершують навчальний курс і отримують дозвіл на право управління.

У зв'язку з початком експлуатації високошвидкісних експресів нового покоління серії Є7/W7, висвітлений вище «навчальний комплексний тренажер планується замінити новим, загальні принципи роботи якого не мають перспектив до істотних якісних змін у майбутньому» [5, с. 7].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Аналіз досвіду фахової підготовки майбутніх залізничників в країнах, що реалізували на практиці проекти високошвидкісних залізничних магістралей (Німеччина, Південна Корея, Франція, Японія й ін.), у порівнянні з Україною, залізничний транспорт якої вирішує в наші часи проблему освоєння лише прискореного руху пасажирських поїздів зі швидкістю 140 км/год., свідчить, що мають місце в практиці як загальні риси у підготовці майбутніх залізничних кадрів, так й істотні відмінності.

Зокрема, підготовкою масових залізничних професій і технічних працівників, безпосередньо зайнятих експлуатацією, обслуговуванням і ремонтом рухомого складу, колії, контактної мережі, систем управління сигналізації та зв'язку займаються окремі навчальні осередки організацій та підрозділів залізничних компаній, структура та форми роботи яких є подібними й в нашій країні. У той же час, прикладу комплексної фахової підготовки майбутніх учасників перевізного процесу (крім Японії) у широкій світовій практиці ще не існує.

Тому комплексна фахова підготовка всіх основних учасників перевізного процесу у «Високошвидкісній залізничній компанії» Японії має право на подальше вивчення як у багатьох розвинених країнах Заходу і, зокрема, в Україні.

На нашу думку, проектування, будівництво, оснащення новітніх центрів професійного розвитку персоналу потребують значних капіталовкладень і мають вирішуватися на рівні міністерств і відомств, які займаються сучасними проблемами й перспективним плануванням подальшого розвитку майбутнього кадрового потенціалу нашої держави, що й спонукає нас до проведення розвідок і досліджень у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. *Киселёв И.П.* Обучение бригад высокоскоростных поездов и диспетчеров в Восточно-японской железнодорожной компании [Электронный ресурс] / И.П. Киселёв / Режим доступа: https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=R5FUrxAjF3Z%2BDaHze..; дата доступа: 03.11.2016.
2. *Анисимов П.С.* Вопросы высокоскоростного движения [Текст] / П.С. Анисимов // Железнодорожный транспорт. – 2010. – № 6. – С. 73–77.
3. *Дикань В.Л.* Скоростное движение железнодорожного транспорта в мире и перспективы его развития в Украине [Текст] / В.Л. Дикань, И.В. Корнилова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 32. – С. 15–25.
4. *Курган Н.* Предпосылки создания высокоскоростных магистралей в Украине [Текст] / Н. Курган // Українські залізниці. – 2015. – № 5–6. – С. 16–21.
5. *Пегов Д.В.* Высокоскоростное движение: начало положено [Текст] / Д.В. Пегов // Железнодорожный транспорт. – 2010. – № 6. – С. 50–51.
6. *Суворова Т.А.* Дизайн высокоскоростных железнодорожных поездов. Эволюция взглядов. Проблемы поиска / Т.А. Суворова, В.П. Мироненко // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура. – 2008. – № 4. – С. 92–104. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2008_4_16; дата доступа: 03.11.2016.
7. *Позолотчикова Я.* Штаты тают: готовит персонал для поездов нового типа всё сложнее / Я. Позолотчикова [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.gudok.ru/use>; дата доступа: 29.11.2016.
8. *Зайцева Т.Н.* Условия труда и обучение железнодорожников в разных странах Европы: Франция / Т.Н. Зайцева // «Локомотив-информ». – 2011. – № 8. – С. 50–52.

References

1. *Kisel'jov I.P.* Obuchenie brigad vysokoskorostnyh poezdov i dispatcherov v Vostochno-japonskoj zheleznodorozhnoj kompanii [Elektronij resurs] / I.P. Kisel'jov / Rezhim dostupu: https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=R5FUrxAjF3Z%2BDaHze..; data dostupu: 03.11.2016.

2. *Anisimov P.S.* Voprosy vysokoskorostnogo dvizhenija [Tekst] / P.S. Anisimov // Zheleznodorozhnyj transport. – 2010. – № 6. – S. 73–77.
3. *Dikan' V.L.* Skorostnoe dvizhenie zheleznodorozhnogo transporta v mire i perspektivy ego razvitija v Ukraine [Tekst] / V.L. Dikan', I.V. Kornilova // Visnik ekonomiki transportu i promislovosti. – 2010. – № 32. – S. 15–25.
4. *Kurgan N.* Predposylki sozdanija vysokoskorostnyh magistralej v Ukraine [Tekst] / N. Kurgan // Ukraïns'ki zaliznici. – 2015. – № 5–6. – S. 16–21.
5. *Pegov D.V.* Vysokoskorostnoe dvizhenie: nachalo polozheno [Tekst] / D.V. Pegov // Zheleznodorozhnyj transport. – 2010. – № 6. – S. 50–51.
6. *Suvorova T.A.* Dizajn vysokoskorostnyh zheleznodorozhnyh poezdov. Jevoljucija vzgljadov. Problemy poiska / T.A. Suvorova, V.P. Mironenko // Visnik Harkivs'koï derzhavnoï akademii dizajnu i mistectv. Mistectvoznavstvo. Arhitektura. – 2008. – № 4. – S. 92–104. – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2008_4_16; data dostupu: 03.11.2016.
7. *Pozolotchikova Ja.* Shtaty tajut: gotovit' personal dlja poezdov novogo tipa vsjo slozhnee / Ja. Pozolotchikova [Jelektronij resurs] / Rezhim dostupu: <http://www.gudok.ru/use>; data dostupu: 29.11.2016.
8. *Zajceva T.N.* Uslovija truda i obuchenie zheleznodorozhnikov v raznyh stranah Evropy: Francija / T.N. Zajceva // «Lokomotiv-inform». – 2011. – № 8. – S. 50–52.

Владимир Иванович Баглай,
Харьковский профессиональный лицей
железнодорожного транспорта,
г. Харьков, Украина
E-mail: baglai_vi@ukr.net

Баглай В.И.
КОМПЛЕКСНО-КОМАНДНАЯ ПОДГОТОВКА
БУДУЩИХ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНИКОВ ЯПОНИИ

Аннотация

В статье освещается опыт комплексно-командной профессиональной подготовки участников перевозочного процесса (машиниста высокоскоростного электропоезда, начальника поезда и поездного диспетчера) в современном учебном комплексе железнодорожного профиля японской высокоскоростной компании. Определены особенности и разновидности современных комплексных

тренажеров-симуляторов, которые отображают реальные вагоны пригородных и высокоскоростных поездов с рабочими местами для машиниста, начальника поезда, кондукторов. Сделан вывод, что комплексная профессиональная подготовка всех основных участников перевозочного процесса в японской высокоскоростной компании имеет право на дальнейшее изучение и внедрение в Украине.

Ключевые слова: *комплексно-командная профессиональная подготовка; будущий железнодорожник; машинист; начальник поезда; поездная бригада; диспетчер; тренажерный комплекс; имитатор кабины машиниста; первичное обучение машинистов.*

Volodymyr Ivanovych Bahlai,
Kharkiv Professional Lyceum of Railway Transport,
Kharkiv, Ukraine
E-mail: baglai_vi@ukr.net

Bahlai V.I.
COMPLEX-TEAM PREPARATION
OF THE FUTURE RAILROADMEN OF JAPAN

Abstract

The article covers the experience of complex-team vocational training of participants of transportation process (a high-speed electric train machinist, a train master and a train dispatcher) in the modern training railway profile complex of a Japanese high-speed company is shined. The features and varieties of modern complex training apparatus-simulators, which display the real cars of suburban and high-speed trains with workplaces for a machinist, a train master, conductors, have been defined. The training complex includes: the full-scale model of the train machinist's compartment with an internal equipment; a breadboard model of a fragment of this train carriage with an entrance platform, an inter-car gangway, a train master's compartment with the complete set of operating equipment; a workplace for a train dispatcher with monitors, panels-manipulators and communication facilities; the big size display located in a hall (displays to all the participants of educational process a train current situation on a virtual section of a railway station); a workplace for an instructor of

educational process who can set different in complexity programs for a train team and also the modes of the preparation of the current contingent. The gradual transition from simple regular cases of normal operation of a rolling stock to the actions of personnel in emergency situations and non-standard conditions of train work has been observed in the course of training.

The conclusion of the article is drawn that complex vocational training of all basic participants of transportation process in the Japanese high-speed company has the right to further studying and implementation in Ukraine.

Keywords: *complex-team vocational training; future railroadman; a machinist; a train master; a train team; a dispatcher; a training complex; the simulator of a machinist's compartment; primary training of machinists.*